

Rejništvo in preživnina

Zbirni podatki

Avtor: mag. Nada Caharijaz-Ferme, univ. dipl. pravnica, mag. znanosti za državne in evropske študije, strokovna delavka specialistka na Centru za socialno delo Celje

Publikacija: Pravna praksa - 2012, številka 30, stran 17 | GV Založba, d.o.o., 26.7.2012

[Povezava do dokumenta na portalu IUS-INFO](#)

Besedilo

Rejništvo je posebna oblika varstva in vzgoje otrok, nameščenih v rejniško družino na podlagi zakona, ki ureja družinska razmerja, ali drugega zakona, ter je namenjeno otrokom, ki začasno ne morejo prebivati v biološki družini.¹

Za otroka v rejništvu plačuje država rejnikom rejnino (prvi odstavek 50. člena ZIRD), starši pa so še vedno dolžni prispevati za njegovo preživljanje. Ker zakon tega izrecno ne navaja, se v praksi na tem področju odpira kar nekaj dilem.

Pravice in dolžnosti staršev do otroka v rejništvu

Oddaja otroka v rejništvo² je ukrep, s katerim poseže država v roditeljsko pravico oziroma starševsko skrb v tistem delu, ki se nanaša na varstvo in vzgojo otroka. Zastopanje otroka in upravljanje z njegovim premoženjem kot pomembna dela roditeljske pravice pa ostaneta v domeni staršev. Tudi dolžnost preživljanja otroka, ki je samostojna pravica in ni odvisna le od obstoja roditeljske pravice, čeprav v večini primerov izhaja iz nje, staršem še vedno ostane, čeprav je njihov otrok v rejništvu.

Zakon posebej določa, da z oddajo otroka v rejništvo ne prenehajo pravice in dolžnosti staršev ali skrbnika, ki jih ima po tem zakonu (156. člen ZZZDR). Tako so starši dolžni preživljati svojega otroka do polnoletnosti, če pa se redno šola, pa tudi po polnoletnosti, vendar največ do dopolnjenega 26. leta starosti (prvi in drugi odstavek 123. člena ZZZDR). Glede na to, da ni oproščen dolžnosti preživljanja niti tisti od staršev, ki mu je odvzeta roditeljska pravica (125. člen ZZZDR), mu ta dolžnost ob oddaji otroka v rejništvo zagotovo ostane. Rejnik je za rejenca upravičen do mesečne rejnine, ki je sestavljena iz oskrbnine in plačila dela.³ Oskrbnina pa je iz sredstev za materialne stroške in iz denarnega prejema v znesku otroškega dodatka za najnižji dohodkovni razred za prvega otroka (prvi odstavek 51. člena ZIRD),⁴ pri čemer se oskrbnina zniža, kadar rejniku ni treba kriti stroškov za obleko in obutev rejenca v višini 25 odstotkov materialnih stroškov (prvi odstavek 52. člena ZIRD).

Ali zoper starše, ki ne plačujejo preživnine, vložiti predlog za izvršbo?

V praksi ugotavljamo, da je večina staršev otrok, ki so v rejništvu, brez premoženja in imajo minimalne dohodke; običajno so prejemniki denarne socialne pomoči ali pa so sploh brez dohodkov. Le redki so zaposleni in prejemajo plačo. Preživnina, ki jim je določena, je majhna, pa še te (v večini primerov) ne

poravnavajo. Tako se postavijo vprašanja: ali zoper starše dolžnike vložiti izvršbo in kdo naj jo vloži? Ali bo s tem dosežen pravi cilj? Ali bo to res v največjo korist rejencev?

Na prvi pogled, zgolj ob prebiranju zakonskih določb, bi bil odgovor preprost: seveda je treba vložiti izvršbo zoper dolžnike oziroma zavezance, ki ne plačujejo preživnine. Zatakne pa se pri odgovoru, kdo naj vloži predlog za izvršbo. Glede na to, da so starši še vedno zakoniti zastopniki otrok v rejništvu, bi moral predlog za izvršbo podati eden od staršev, na primer rejenceva mati, če oče ne plačuje preživnine, in obratno. V praksi pa se nemalokrat zgodi, da starši za to niso zainteresirani oziroma tega sploh niso pripravljene storiti, saj so seznanjeni, da bodo morali izterjano preživnino, ki pripada otroku, zanj oddati v rejništvo. Ne gre tudi pozabiti, da je v sodbah oziroma dogovorih o preživnini, ki so bili narejeni v času, ko je otrok še živel z enim od staršev, kot prejemnik preživnine za otroka naveden tisti od staršev, s katerim je otrok živel oziroma mu je bil zaupan v varstvo in vzgojo.

Z oddajo otroka v rejništvo bi moral postati prejemnik preživnine za otroka rejnik, saj je dolžan poskrbeti za rejencevo varstvo, vzgojo in oskrbo,⁵ taka ureditev bi bila najpreprostejša in racionalna.

Vendar pa ni tako, saj zakonodaja tega ne predvideva. Če izhajamo iz vzrokov, zakaj je bil otrok oddan v rejništvo,⁶ je najpogostejši razlog otrokova ogroženost v okolju, v katerem živi, oziroma pri njegovih starših. Zato je težko verjeti, da bodo starši ob nezadostni skrbi za otroka in ob miselnosti, da naj za otroka v rejništvu poskrbi država, pripravljene najprej na sodišču vložiti predlog za izvršbo neplačane preživnine, nato pa prejeti znesek oddati za otroka v rejništvo. Tako je v primeru, ko otrok ni živel s staršem in je preživnina zanj že določena. Kadar pa je otrok živel s starši, pa je preživnino treba šele določiti.

Postopek v zvezi z urejanjem preživnine za rejence na centru za socialno delo

Tako smo na centru za socialno delo (CSD) vsem rejencem, ki nimajo določene preživnine, najprej v skladu s prvim odstavkom 113. člena ZZZDR⁷ postavili posebnega oziroma kolizijskega skrbnika z nalogo zastopanja rejenca v postopku urejanja preživnine z njegovimi starši. Skrbnik se je na CSD poskusil s staršem dogovoriti za znesek preživnine. Če je bil dogovor uspešen, pa je nato na sodišče vložil predlog za izdajo sklepa o

tem, ki je s tem postal izvršilni naslov. Če se s starši ni bilo mogoče dogovoriti, je skrbnik navedeno urejal na sodišču prek brezplačne pravne pomoči. Glede na to, da se lahko oseba rejnika tudi spremeni, je skrbnik za otroka s pomočjo CSD na banki odprl t. i. pupilni ali skrbstveni račun, to je račun z omejenim poslovanjem, na katerem je razpolaganje s sredstvi mogoče le s soglasjem CSD.

Do te točke je vse skupaj potekalo dokaj gladko, problem nastopi takrat, ko starši tako določene preživnine za otroka ne plačujejo. Če so starši zaposleni, je smiselno vložiti izvršbo, saj je pričakovati, da bo ta tudi uspešna. Vendar, kot je bilo že povedano, je takih staršev zelo malo, večina staršev pa nima dohodkov ali so prejemniki denarne socialne pomoči. Po 101. členu Zakona o izvršbi in zavarovanju (ZIZ)⁸ so prejemki denarne socialne pomoči izvzeti iz izvršbe, zato se postavlja vprašanje, ali je predlog za izvršbo v tem primeru sploh smiseln.

Menim, da takrat, kadar so starši prejemniki denarne socialne pomoči, nikakor ni smiselno vlagati predloga za izvršbo.

Tako nastajajo zdaj le stroški za vodenje otrokovega pupilnega računa, na katerem je zato stanje negativno, otrok preživnine ne prejema, niti je ni mogoče zahtevati iz prežvninskega sklada, saj po 21. členu Zakona o jamstvenem in prežvninskem skladu Republike Slovenije (ZJSRS)⁹ nadomestilo preživnine otroku, ki je oddan v rejništvo, ne pripada. Glede na to, da se tako sredstva za rejnine kot tudi sredstva za nadomestilo preživnine črpajo iz proračuna, je taka zakonska določba razumljiva, saj gre vse iz istega "žaklja".

Ne bi pa bilo napačno, če bi ZJSRS vendar dopuščal nadomestilo preživnine tudi v tem primeru, saj preidejo s tem terjatve prežvninskega upravičenca na Jamstveni in prežvninski sklad, pri čemer obstaja večja verjetnost, da bodo prežvninski zavezanci, tj. starši, nekoč le morali sredstva, ki jih je država prispevala za oskrbo njihovega otroka, državi vsaj vrniti, kot pa da bo izvršba na denarno socialno pomoč uspešna.

Navsezadnje pa se lahko tudi vprašamo, ali je s strani CSD sploh etično vložiti predlog za izvršbo na denarno socialno pomoč zavezanca, če je namen denarne socialne pomoči zagotavljanje sredstev za zadovoljevanje minimalnih življenjskih potreb v višini, ki omogoča preživetje.¹⁰

Kako bi preživnino za rejence urejal Družinski zakonik

Družinski zakonik, kot je bil sprejet, vendar na referendumu zavrnjen,¹¹ bi po šestem odstavku 175. člena v primeru odvzema otroka staršem in oddaje v rejništvo naložil sodišču, da mora odločiti tudi o prežvninski obveznosti vsakega od staršev, kar bi v primeru, ko bodo starši imeli dohodke oziroma premoženje, od koder bo mogoče v primeru neplačane preživnine to izterjati, gotovo precej olajšalo delo CSD. Še vedno pa bi v vseh drugih primerih, ko otrok ne bi bil oddan v rejništvo na podlagi ukrepa

odvzema, preživnino moral urejati CSD. Tako se poraja vprašanje, ali bi se s tem v državno blagajno, od koder se krijejo stroški za rejništvo, nateklo kaj več sredstev kot zdaj, in predvsem, ali bi se položaj rejencev s tem kaj izboljšal ali pa bi to le pomenilo, da bi v postopkih oprostivne plačila institucionalnega varstva dosti težje dokazovali, da niso dolžni prispevati za plačilo domske oskrbe za starša, saj ta zanje ni izpolnjeval prežvninskih obveznosti.¹²

Morda bi starši občasno plačali preživnino in otrok tega ne bi mogel uveljavljati ter bi bil za starša dolžan prispevati za plačilo domske oskrbe, pa čeprav je za njegovo varstvo, vzgojo in izobrazbo poskrbela predvsem država. Zato niso redki primeri, ko otroci sprašujejo, ali se lahko svojim staršem odpovejo, ker ti zanje niso plačevali preživnine. To ni mogoče. Tako kot se starši ne morejo odpovedati svojemu otroku, razen v primeru, ko ga želi posvojiti nekdo drug, tako se tudi otrok ne more odpovedati svojim staršem.

Sklep

Gotovo je prav, da se starši zavedajo dolžnosti in odgovornosti, ki jih imajo do svojih otrok, in prispevajo za njihovo preživljanje tudi takrat, ko so ti v rejništvu. Za lažjo izpeljavo prežvninske obveznosti staršev pa bi bilo treba prilagoditi družinsko zakonodajo in dati večje pravice glede zastopanja rejencev njihovim rejnikom. Če so rejniki tisti, ki so dolžni poskrbeti za rejenčevo oskrbo, potem bi bilo prav, da bi v zvezi s to oskrbo nanje prešla tudi pravica zakonitega zastopnika upravičenca do preživnine. To pomeni, da bi v času rejništva rejniki prejeli preživnino za rejenca in tudi, da bi jo s pomočjo CSD urejali za rejence, za katere še ni urejena, v primeru neplačevanja pa bi vložili predlog za njeno izvršbo. Ali pa je smiselno iti v postopek urejanja preživnine tudi za rejenca, za katerega je že vnaprej gotovo, da preživnine zanj starši ne bodo plačevali, niti je ne bo mogoče uspešno izterjati? Kako ravnati po formalnopравни plati, je zapisano zgoraj, ob tem pa se nam nehote vsiljuje primerjava s Sizifovim delom, predvsem tisti del o praznem, napornem delu brez upanja na uspeh ...¹³

¹ Člen 2 Zakona o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD), Ur. l. RS, št. 110/02 in 56/06 - odl. US.

² Rejništvo je posebna oblika varstva otrok, ki jim je potrebna oskrba in vzgoja pri osebah, ki niso njihovi starši. (8. člen Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih - ZZZDR, Ur. l. RS, št. 69/04 - UPB1).

³ Prvi odstavek 50. člena ZIRD.

⁴ Od 1. julija 2011 znaša rejnina 511,10 evra, od tega oskrbnina 387,59 evra (sredstva za materialne stroške 272,74 evra in otroški dodatek 114,85 evra, plačilo dela rejniku pa 123,51 evra); vir: www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/druzina/rejnistvo (5. 6. 2011).

⁵ Dolžnosti rejnika so opisane v 25.-28. členu ZIRD.

⁶ Prvi odstavek 157. člena ZZZDR določa, da odda center za socialno delo v rejništvo otroka, ki nima svoje družine, otroka, ki iz različnih vzrokov ne more živeti pri starših, ali otroka, katerega telesni in duševni razvoj je ogrožen v okolju, v katerem živi. Nadalje določa drugi odstavek istega člena, da je mogoče oddati v rejništvo tudi otroka, ki potrebuje usposabljanje v skladu s posebnimi predpisi (otroci z motnjami v

telesnem in duševnem razvoju). Po 158. členu ZZZDR pa lahko center za socialno delo odda otroka v rejništvo s privoljenjem staršev oziroma roditelja, pri katerem otrok živi.

7 Prvi odstavek 113. člena ZZZDR določa, da se poseben skrbnik postavi mladoletniku, nad katerim izvršujejo starši roditeljske pravice, v primeru spora med njim in starši, za sklenitev posameznih pravnih opravil med njimi, ter v drugih primerih, če so njihove koristi v navzkrižju.

8 Ur. l. RS, št. 3/07 - UPB4.

9 Ur. l. RS, št. 78/06 - UPB2 in 47/09 - odl. US.

10 Člen 4 Zakona o socialno varstvenih prejemkih (ZSVarPre), Ur. l. RS, št. 61/10 in 40/11.

11 www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/druzina/zakonska_zveza_in_druzinska_razmerja/druzinski_zakonik (12. 6. 2012).

12 Člen 124 ZZZDR v prvem odstavku določa, da je polnoletni otrok dolžan po svojih zmožnostih preživljati svoje starše, če ti nimajo dovolj sredstev za življenje in si jih ne morejo pridobiti. Nadalje določa drugi odstavek istega člena, da polnoletni otrok ni dolžan preživljati tistega od staršev, ki iz neopravičenih razlogov ni izpolnjeval preživninskih obveznosti do njega.

13 Verbinc, F.: Slovar tujk, 11. izdaja. Cankarjeva založba, Ljubljana 1994, str. 659, v katerem je Sizifovo delo opisano kot "prazno, naporno delo brez konca in upanja na uspeh".